

BUITEN

30^E JAARGANG N^O. 22

ZATERDAG 30 MEI 1936

EEN HOEK IN DE WAPENGALERIJ VAN HET PALEIS DER MALTHEZER RIDDERS, THANS REGEERINGSGEBOUW, TE LA VALETTE OP MALTA

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD

EEN HOEK IN DE WAPENGALERIJ VAN HET PALEIS DER MALTHEZER RIDDERS TE LA VALLETTA (ILL.)	BLZ. 253
DE TORTELDUIF IN VOLKSGELOOF EN LITERATUUR, DOOR I. KOSLON	BLZ. 254—255
DE BRIES, DOOR WS.	BLZ. 255
ONZE HEI ALS AUGUSTUS NOG NIET IS AANGEBROKEN (GEÏLL.), (SLOT), DOOR M. BARENDRECHT-HOEN	BLZ. 255, 263—264
DE ALMBACHKLAMM BIJ BERCHTESGADEN (GEÏLL.), DOOR L. GREETER	BLZ. 256—257
EEN OUDE PHILOSOOF (GEÏLL.), DOOR KO ZWEERES	BLZ. 258—259
DE PRAEHISTORIE VAN DEN MENSCH (GEÏLL.), DOOR J. H. VAN WIERINGEN (I)	BLZ. 259—260
DE OUDE VINKEBANEN (GEÏLL.), DOOR J. M. STERCK-PROOT	BLZ. 260—262

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar **Rokin 74—76, Amsterdam**. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventueele terugzending.

Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten, is verboden.

De tortel in volksgeloof en literatuur

DOOR I. KOSLON

ALLE lezers van dit weekblad kennen natuurlijk de strophe uit de rei, waarmee het vierde bedrijf van Vondel's „Gijsbrecht van Aemstel" eindigt:

Door deze liefde treurt
De tortelduif, gescheurt
Van haer beminde tortel.
Sy jammert op de dorre ranck
Van eenen boom, verdrooght van wortel,
Haer leven langk.

☞ Voor ruim veertig jaar, in 1891, werd in een taalkundig tijdschrift, in het thans niet meer bestaande „Taal en Letteren", door den heer Cr. (ongetwijfeld wijlen Dr. N. A. Cramer) gevraagd, of Vondel, de klassiek en bijbelsch gevormde dichter, zich misschien in deze strophe door het volkslied had laten inspireeren. „Er is namelijk een Spaansche romance", schreef de heer Cr., „waarin voorkomt, dat de tortelduif, als haar mannetje gestorven is, verklaart zich nooit meer op een groenen tak te zullen zetten, noch op een bloeiend veld, geen helder water meer te zullen drinken en gaan anderen gade te zullen nemen". ☞ Door menig taal- en letterkundige zijn daarna, nog jaren later, plaatsen uit gedichten aangehaald, waardoor bleek, dat Vondel een gangbare meening uit het volksgeloof gegeven had en dat het beeld van de tortel jammerende op een dorre rank zeer algemeen in de dichtkunst gebruikt is. ☞ O.a. schreven er over Prof. Dr. J. Verdam („Sporen van Volksgeloof in onze Taal en Letterkunde", 1898) en Prof. Dr. Nicolaas Beets („Trouw en Rouw der Tortelduiven" in het vierde (laatste) deeltje van zijn „Nieuwe Verscheidenheden", 1902). ☞ Voorbeelden werden aangehaald uit het Grieksch, uit het Duitsch, het Engelsch, het Fransch, het Middelnederlandsch (Maerlant), uit het

Nieuwnederlandsch (Jan Luiken. Rhijnvis Feith enz.) en de gegeven voorbeelden kunnen met nog andere worden aangevuld. ☞ Zoo schreef Jan Baptist Houwaert (1533—1599) in zijn „Generaele Loop der Weerelt":

Ghelyck de tortelduyve lamenteert
En nimmermeer en sidt op rijzers groene
Als sy van haer gaycken is ghesepareert,
Soo ben ick (enz.)

☞ De blijspeldichter Pieter Langendijk gebruikt het beeld in een gedicht van 1739. toen hij op een gouden bruiloft was genoodigd, doch wegens het overlijden van zijn vrouw niet aan de uitnoodiging gevolg kon geven („Gedichten", 1751, derde deel, blz. 335):

Mijn Zangnimf die gekroond met frissche mirteblaam,
Bij Amstels lieve jeugd ten reije pleeg te gaan,
Zit eenzaam als een tortel
Te treuren op den wortel

Van eenen dorren boom, die blad nog vruchten heeft,
Nu zij haar wederhelft, haar ega overleeft.

☞ Een enkele maal is van een dichterlijke vrijheid gebruik gemaakt, want niet bij iederen dichter, die het motief gebezigt heeft, treurt de tortel op een dorre rank; soms heeft zij zich een andere plaats uitgekozen, waar zij zit te jammeren, doch een ook al even sombere plaats. De achttiende-eeuwsche dichteres Elisabeth Koolaart-Hoofman bijv. bracht de volgende variatie aan („Naagelatene Gedichten", 1774, blz. 31):

Zo steent de trouwe tortel
In steenrotsreeten
Om haar weêrgaes droeven ramp.

☞ Teekenend voor de sentimenteele richting van Rhijnvis Feith is het, dat hij de duif (bij hem het mannetje) niet laat treuren op een neutralen dorren tak, maar op de in de poëzie en vooral in de sentimenteele literatuur zoo geliefde wilgetakken. In zijn roman „Ferdinand en Constantia" (1785) komt een gedicht voor met het volgende couplet (bl. 60):

Hoort het treurig lied des Tortels
Die zijn trouwe gade derft,
En op neergebogen wilgen
Van gevoel en liefde sterft.

☞ In Dr. Burgersdijk's vertaling van Shakespeare's „The Winter's Tale" (aan het slot van het vijfde bedrijf) is de tak tot een boom uitgedijd:

Ik, oude tortel, kies

Me een dorren boom, en wil er mijn gemaal,
Die nimmer wederkeeren zal, betreuren.
Tot ook mijn tijd er is:

doch Shakespeare schreef, tenminste in de meest gebruikte uitgaven zijner werken staat:

I, an old turtle,

Will wing me to some wither'd bough, and there
My mate, that's never to be found again,
Lament till I am lost.

☞ Volgens de woordenboeken is bough: tak. Misschien heeft Dr. Burgersdijk, die zijn Engelsch wel gekend zal hebben, de voorkeur gegeven aan een eenigszins gelijkklinkend woord boven een letterlijke van Mander geeft in zijn achter zijn „Uytlegghing op den Metamorphosis Ovidii Nasonis" voorkomende „Uytbeeldinghe der Figuren, waerin te sien is hoe den hebben, hoe d'Egyptische yet beteyckenden met dieren oft anders, en eenighe meeninghen te kennen

gaven" (1604): „Met de Tortel, zittende op een dorre tacksken, wordt den weduwlycken Staet beteyckent. De Tortel beteyckent oock kuysheyt". ☞ Een andere meening omtrent de duiven is dat ze geen gal hebben. Prof. Dr. F. A. Stoett in zijn spreekwoordenboek haalt bij de zegswijze „Een duifje zonder gal" het volgende aan uit A. de Cock „Natuurverklarende Sprookjes": „Een Poolsche natuursage verklaart ons dit geloof op de volgende wijze: Toen Jezus den Kruisdood stierf en zoo zijn offer volbracht, vloog eene duif voorbij den Kalvarieberg. Zij had met den gemartelden Verlosser zulk innig medelijden en was door zijn aanblik zoo diep geschokt, dat zij op hetzelfde oogenblik hare gal voelde wegvloeien. Sedert dien tijd, vertellen de Poolsche keukenmeiden, hebben de duiven geene gal meer". ☞ Verschillende plaatsen, ook de Engelsche uitdrukking „to be pigeon-livered" („geen gal", letterlijk: „een duivenlever hebben"), haalt Prof. Stoett aan. De misschien meest bekende plaats, waarin op de meening gezinspeeld wordt, zal wel zijn het gedeelte uit Hamlet's eerste alleenspraak in het tweede bedrijf van Shakespeare's drama:

I am pigeon-liver'd and lack gall
To make oppression bitter;
door Dr. Burgersdijk vrij vertaald met:
ik heb
Een duivenhart en lever; 'k heb geen gal,
Die dwang mij bitter maakt.

DE BRIES

HALLO, vent-met-de-pet, met je handen in den zak en de zon in je oogen. ☞ Hallo, kerel van het land en de zee en de zon. ☞ Hallo, wakkere Noordwester, bruisende bries. ☞ Ik ben heusch blij, je weer eens te ontmoeten. Want wij zitten individueel en collectief in zak en asch, en het is malaise en crisis op ieder gebied; wij lezen Huizinga, en wij durven niet meer aan het knopje van de radio te draaien uit vrees te vernemen, dat de wereld, die zoetjes-aan al een heelen tijd staat te schudden en te wankelen op haar grondslagen, juist begonnen is, in één te zakken. Het verleden is licht, de toekomst is donker, en het heden biedt den aanblik van een gekkenhuis. Meer behoef ik jou niet te zeggen! Dáárom ben ik blij, dat je gekomen bent! ☞ En vertel mij nu eens Zoo, zoo, en blaas je nog steeds in de blanke zeilen van de wolken, en laat je ze net als vroeger voortstuwten door de parelend-blaauwe lucht; en heb je nog altijd zoo'n plezier aan de molenwieken, die met een zingenden zwaai omhoog-omlaag schieten. En zit je nog voortdurend op de Zuiderzee? (IJsmeer is geen woord: het is een kras van een vork op een bord. In de z-klanken en de ui en de ee van het woord Zuiderzee hóór je de golven). Dus: zit je nog steeds op de Zuiderzee, en drijf je er de botters voort? En speel je nog met de wimpels van de schepen, en met het waschgoed, dat de vrouwen te drogen hebben gehangen, en met de rokjes van de kleine meisjes? En lig je nog aan de bermen van onze Hollandsche slootjes, en blaas je nog je liedjes in de rietbossen, en rimpel je nog het water, zoodat het glinstert in de zon? Ja? Ben jij nog dezelfde? Nog niet aangepast en aangetast? Welaan! Ontvang dan mijn felicitatie.

En zoek dan, onsterfelijke vriend, de wijde ruimten op en keer niet terug naar deze duistere aarde, waarvoor je werkelijk te goed bent. Of . . . als je terugkeert, blaas ons allen dan je gezonde verstand in het hoofd, je blijdschap in ons hart, en je licht in onze oogen. Je zult er werkelijk goed aan doen! Ws.

Onze hei als Augustus nog niet is aangebroken

DOOR M. BARENDRECHT—HOEN

(Slot)

NOG een andere heisoort bloeit in April, n.l. de kraaiheide, waarvan waarschijnlijk meer de vruchten dan de bloemen bekend zijn; in het laatste deel der vakantie toch prijkt zij met zwarte bessen. Zoo op het eerste gezicht lijken de stammetjes iets op die van de gewone dophei, maar deze zijn grijzer van kleur en bloeien nog niet in dezen tijd. Zoeken naar de typische paarse „hei"-bloempjes, zooals we die zagen bij Andromeda, Erica en Calluna in alle variaties, zullen we hier te vergeefs. De naam van het plantje is dan ook wel wat misleidend, want het behoort tot een heel andere familie dan de drie bovengenoemde heisoorten en wie de bloemen ziet, begrijpt dit ook wel. Wie de bloemen ziet . . . dat is nog niet zoo gemakkelijk, wij loopen er vaak aan voorbij en werd hun aanwezigheid niet verdragen door de lange meeldraden, dan letten wij er zeker in het geheel niet op. Als een kuif staan die roode meeldraden aan het eind van zoo'n frisch-groenen kraaiheidetak; de bloempjes zelf staan verscholen in de oksels der bovenste bladeren en om ze goed te zien zouden we ze met een loupe moeten bekijken. Niet alle stammetjes dragen van die roode meeldraadpieken, dat zijn de vrouwelijke planten, wier bloemen al even klein zijn en die later de bekende zwarte bessen dragen. Ook deze plant heeft weer eigenaardige blaadjes, die op het eerste gezicht van binnen wel hol lijken, maar wie goed kijkt ziet aan den onderkant een dun grijs streepje, dat een spleetje is. Het blad is dus geheel en al omgekruld wat weer een bescherming tegen uitdrogen beteekent. Eigenaardig is het, dat we bijna overal op de hei zulke typische beschermingsmaatregelen bij de planten aantreffen. En dat is ook eigenlijk wel te begrijpen, want op de boomlooze hei staat de plant aan allerlei invloeden bloot. Geen bosch, geen holle wegberm, geen heggen, die bescherming bieden. De zon straalt, de wind striemt, de regen plenst en de nevels hangen dicht over de planten, zoodat zon en vochtigheid, beide in het plantenleven zoo onontbeerlijk, hier wel eens te overmatig heerschen. De invloed van de zon op de Andromeda-blaadjes beschreven wij hierboven al, maar het kan ook gebeuren, dat een plensregen groote plassen achterlaat en de planten als het ware verdrinken, vooral daar waar het regenwater niet spoedig in den bodem wegzakt. Zoodra dus de blaadjes onder water terecht zouden komen, worden de huidmondjes van de lucht afgesloten en het blad zou al spoedig sterven wanneer in het nauwe kokertje niet stevig een luchtbel werd vastgehouden.

(Vervolg en slot op bladz. 263)

BERCHTESGADEN

De Almbachklamm bij Berchtesgaden

DOOR L. GREETER

ZIJ behoorde tot een der prachtige wandelingen, die ik van Berchtesgaden uit maakte. Ik had veel van de Klamm gehoord, maar toch had ik er een verkeerde voorstelling van. Ik stelde mij haar voor als een wandeling van een kwartier, misschien een half uurtje. Ik wist niet, dat een wandeling door de Almbachklamm langer dan drie uren duurt. ☼ Het begon zoo kalm. Een mooie effen weg, dwars door bloeiende alpenweiden, een idyllisch bruggetje over een schuimende beek, een schaduwrijk boschpad. En dan komt er een aardig cafétje, waar men rusten kan en prentbriefkaarten koopen, alsmede een toegangsbewijs. Dan gaat men in de Klamm. ☼ Het is als de ingang tot een andere, geheimzinnige wereld. Weg is het stralende zomerzonlicht, de grijze rotsen houden het verborgen. Schuimend storten waterfallen naar beneden, woedend kookt het water op den bodem. ☼ En dan begint het stijgen. ☼ Een smal pad is het, al die uren lang. Een rotspad, met aan den eenen kant de grijze steen en aan den anderen de afgrond, waarin het water bruist. Al door trappen, ongelijke, vochtige trappen, uitgehouwen in de rots. Op sommige plaatsen voert een smal bruggetje over de diepte, dan bereikt men den overkant, waar weer een smal pad is, oneffen, stijgend en hellend. Soms loopt men in de brandende

zon, dubbel heet door de terugstraling der rotsen. Soms ook in een koelte, zooals heerscht in een diepen, zonloozen kelder. ☼ Maar een tooverwereld is het hier. Zoo stil, zoo wonderlijk. Hoe is deze Klamm ontstaan, deze urenlange spleet in de rotsen, welke geweldige gebeurtenissen hebben hier plaatsgehad, tientallen eeuwen geleden? Of is het dat bruisende water geweest, dat in den loop der tijden de harde rotsen heeft uitgegraven? ☼ Hoog boven de rotsen ziet men het zonlicht, ziet men de hangende grassen en bloemen, die daar groeien kunnen. Het is, zonder twijfel, een vermoedelijke wandeling, onophoudelijk stijgen en trappen klimmen. Maar men raakt niet uitgekeken aan al het wonderlijke, dat men om zich heen ziet. Al die kathedralen van steen, die duistere hollen, die torens en tinnen, al die vreemde bouwsels der natuur, die den indruk geven van een betooverde wereld, lang geleden in steen veranderd. ☼ Door vreemde hollen gaat men soms en men denkt dat even, huiverend, dat men nu door dit zwarte vochtige gesteente moet, zonder te weten waar men terechtkomt. Maar het valt mee, heelemaal donker wordt het niet, en men is al gauw weer in het zonlicht, met hoog boven zich de stralen der blauwe hemel, en de toppen van de rotsen, die de Klamm begrenzen, lijken dichtbij. Ze komen op

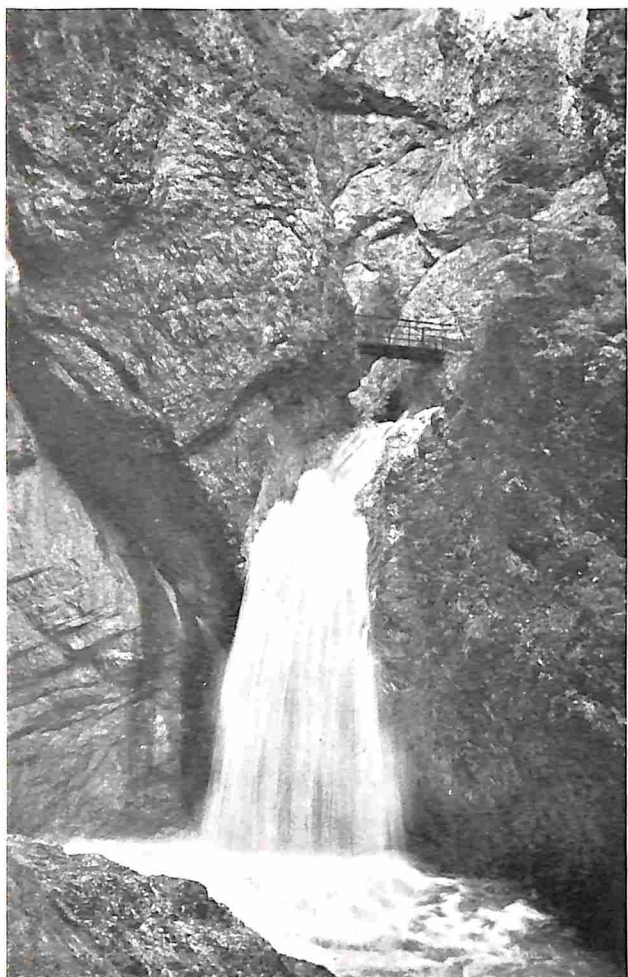
dichterbij, men stijgt steeds, en bereikt eindelijk, na uren, het einde. ☼ Maar dat einde komt heel geleidelijk. Volstrekt niet, dat men plotseling als door een poort naar buiten treedt, en zich dan weer in de zonnige, bewoonde wereld weet. Maar het stijgen langs de in de rots uitgehouwen trappen, langs de smalle rotspaden, houdt op. Er komen boschpaden, steil en smal, maar er is meer schaduw. Dichter en hoger worden de boomen; men is in een bosch. ☼ Het is een van die sprookjeswouden, die men in de Alpen vinden kan. Een bodem als fluweel, bedekt met talloze dennennaalden of vergane bladeren. Een wonderlijke, zoete stilte, alleen verbroken door den zang van een vogel ergens hoog in een boom, of het stille ruischen daar hoog in het bosch. Soms ook is er het stille murmelen van een bron. ☼ Want die vindt men hier ook, als men zoo voortwandelt, zoo heerlijk rustig en koel na de onbarmhartige hitte in de Klamm. Men hoort het fluisteren en ritselen, en dan ziet men terzijde van den weg zulk een heel klein watertje, dat sijpelt uit de rots. Geen straaltje is het, niets dan druppels, die zich vereenigen tot een plasje, dat weer verder sijpelt, langs donzige varens, over blauwe klokjes, miniatuurviooltjes, soms vergeetmijnietjes. Ze buigen en trillen aldoor, als dat kleine watertje ze bespat met heel kleine spatjes, die er overal op glinsteren. ☼ Heerlijk, wonderlijk zuiver is dat water. Verrukkelijk als men zoo warm is en zoo moe wordt na die lange, wondermooie wandeling. ☼ En dan staat hier en daar een bank. Zulk een heel eenvoudige bank, waarop men gaat zitten, en dan heeft men een uitzicht, dat den adem beneemt. Over den weg dien men heeft afgelegd, over de diepe ravijnen, over die stille en kronkelende boschpaden, over die zwijgende, in de zon gloeiende bergtoppen overal. Men voelt zich in een betooverde, maar zoo ge-

Dan, als de weg breeder en harder wordt, een aangelegde weg, geen boschpad, komt men langs het lieve kerkje van Maria Gern. Het ligt daar zoo stil, wat terzijde, te midden van een groepje huisjes. Zulk een klein sprookjesdorpje, temidden van de stille, hoge bergen. ☼ En naarmate men verder komt, wordt het een echte wandeling. Geen klimpartij meer, geen woeste bergspleten, smalle rotspaden, neerklatende watervallen. Vlak is de weg, heerlijk schaduwrijk, gewoonlijk verlaten, behalve een enkele maal een boer, of soms een paar van de zachtogige, roodbonte koeien met de bel om den hals, die hier vrij rondloopen. En aan weerszijden is het verrukkelijke, aldoor wisselende uitzicht. Zachtgloeiende, fluweelzachte alpenweiden, heerlijk beschaduwde door rijke vruchtbomen, liefelijke, stille huisjes, dichte, maar toch zon-doorgloeide wouden, lokkende valleien, en overal, als majestueuze, sneeuwgekroonde wachters, de bergen. ☼ Deze wandeling zou men nog uren willen voortzetten, men gevoelt zich alsof men niet moede wordt, alsof al die wonderheerlijke schoonheid om zich heen werkt als een toovermiddel, dat alle zorg en moeite verdrijft. Maar er komt toch een einde aan en tenslotte ziet men weer de hellende straten, de oude, beschilderde huizen en den kerktoren van Berchtesgaden.

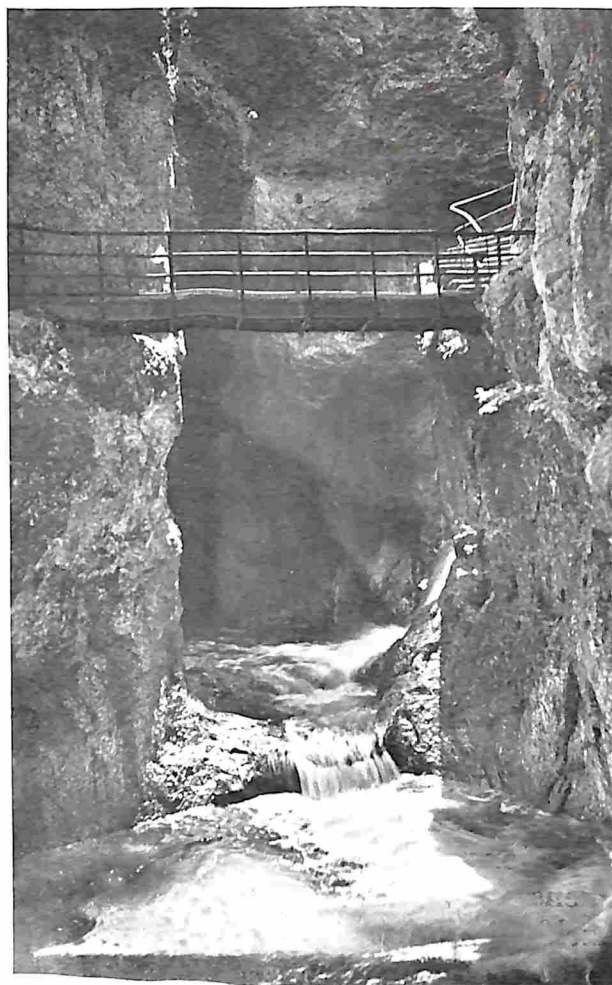
Een oude filosoof

DOOR KO ZWEERES

U ILEN in de stad. We hebben ze steeds beschouwd als iets vers en geheimzinnigs. Er hangt een zeker romantisch waas om deze vogels. Zij behooren bij oude, verweerde ruïnes, bij maannachten en alles wat daarbij komt. In zoele lentenachten hooren we hun wilde kreten, als het mannetje het wijfje in de dolle minnevlucht achtervolgt. Het landvolk verbond daar allerlei bijgeloof aan en de uilen, nachtvoegels als zij zijn, staan op het plateland ook nu nog in een kwaden reuk. ☼ Toch leven enkele vertegenwoordigers van deze familie midden in de stad, met haar rumoer en lawaai,

WATERVAL IN DE ALMBACHKLAMM TE BERCHTESGADEN

DE ALMBACHKLAMM BIJ BERCHTESGADEN

lukkige wereld. Men kan luisteren, uren lang, naar dat stille suizen in de boomen, den trillenden zang van een vogel, het lachen van een specht in de verte, het ruischen van een beekje of bronnetje ergens. ☼ Maar er komt een einde aan de rust, men moet weer verder. ☼

met haar zee van licht, waardoor het er nooit volkomen donker wordt. En zij zijn hier waarschijnlijk veiliger, dan op eenige andere plek. Want wie zou ze hier zoeken, deze vogels der eenzaamheid? ☼ Hoog boven de stad woont hij, de oude filosoof met zijn geelgrijze veerenpakje, waarvan elk veertje aan de punt een kleine, zwartgerande witte vlek draagt. In een schemerige nis van den ouden, verweerden klokketoren verdroomt hij den dag en alleen als hij gestoord wordt, breidt hij de breede, zachte wieken uit en glijdt geruischloos door het galmgat naar buiten. Daar blijft hij in de onmiddellijke nabijheid wachten, tot we na een kort bezoek aan de kinderkamer weer verdwenen zijn. Dan keert hij terug, zet zich op zijn geliefkoosde plekje, knijpt de oogen dicht en begint vergenoegd, als een kat, te spinnen. ☼ De jongen zijn al vrij groot, al is het nog vroeg in het jaar. In begin

Februari is het wijfje begonnen met broeden. Eerst op een enkel dofwit, rond uilenei, dat zoo maar op een uitstekenden rand tusschen de spinnewebben en braakballen lag. Want van het bouwen van een nest hebben ze niet veel verstand. Dat zien we meer bij roofvogels. Misschien dat zij het beneden hun waardigheid achten? ☼ Met tusschenpoozen van een paar dagen zijn er nog vier eieren bij gekomen, waaruit na een week of vier de kleine, in wit dons gekleede uiltjes kropen. Doordat het wijfje onmiddellijk op het eerste ei was gaan broeden, is er een vrij aanzienlijk verschil in grootte tusschen de jongen. ☼ Bovendien weet het oudste jong zich telkens naar voren te dringen, als de oude uil met voedsel komt aandragen, zoodat hij steeds het leeuwendel krijgt van den buit. De benjamin krijgt maar nauwelijks genoeg, en heel vaak zien we, vooral bij de groote roofvogels zooals arenden, dat zoo'n nakomertje het niet weet te bolwerken en na enkele dagen sterft. Ook bij andere vogels zien we wel eens een verschil in leeftijd en grootte bij de jongen, b.v. bij de reigers, maar toch nergens zoo duidelijk als bij de roofvogels, waar het zelfs regel is. ☼ Het is inmiddels half April geworden. De kokmeeuwjes, die al een paar weken met chocolade-bruine koppen rondvlogen, zijn uit de stad verdwenen en hebben de broedplaatsen

EEN KERKUIL

weer opgezocht. Om den ouden toren, die zich wondermooi en teer tegen den lichtblauwen lentehemel afteekent, zweven juichend de torenvalkjes. Krijschend omdwarrelen mannetje en wijfje elkaar in een speelsche, doller minnevlucht. ☼ Binnen in den toren, in de schemerige nis vlak boven het carillon, zitten de uilenkinderen. Er zijn er nog maar vier, want het jongste is onlaaggetuimd en ligt als een vormeloos veerenhoopje ergens onder in den toren. Maar de andere zijn opgegroeid tot mooie, forsche kerkuilen. De groote sluiers om de oogen geven hun gezicht een wijsgeerige, peinzende uitdrukking. Is het dwaas, om bij vogels van een gezicht te spreken? Natuurlijk is een uitdrukking als een „wijsgeerige uil" fout. We gaan het dier dan menschenlijke gevoelens toedichten, die het in het geheel niet bezit. Maar wie wel eens dagenlang uit de schuilhut bepaalde vogels heeft gade geslagen, zal er met mij van overtuigd zijn, dat de vogels wel degelijk een zelfs vrij sterk wisselende gelaatsuitdrukking hebben. ☼ Het wollige witte dons-pakje van de eerste weken heeft plaats gemaakt voor mooie, stevige veeren. De vleugels zijn krachtig en stevig, maar ze weten er nog niet het juiste ge-

bruik van te maken. ☼ Tot op een avond de oudste er met de ouders op uit trekt. Al een paar dagen hebben ze binnen den toren vlieg-oefeningen gemaakt en de klokken van het carillon vertoonen duidelijk sporen van een veelvuldig bezoek. ☼ Maar nu maakt hij zijn eerste vlucht over de sluimerende stad, waar de aan- en uitflitsende lichtreclames de eenige teekenen van daar omheen liggen, donkerder, de buitenwijken. Maar nog verder gaan ze, naar de weilanden buiten de stad, waar hij zijn eerste onderricht in de muizen-jacht krijgt. ☼ Eigenlijk zijn daar ook al weer heel wat, onbewuste, oefeningen aan voorafgegaan. In het begin werd elke prooi door het wijfje zorgvuldig in kleine stukjes getrokken en den bedwenden jongen in den bek gestopt. Maar allengs werden deze stukjes grooter, tot ze ten slotte heel klein te krijgen. Van die weliswaar doode, doch nog geheel gave muis tot het levende prooidier is

slagen, zal er met mij van overtuigd zijn, dat de vogels wel degelijk een zelfs vrij sterk wisselende gelaatsuitdrukking hebben. ☼ Het wollige witte dons-pakje van de eerste weken heeft plaats gemaakt voor mooie, stevige veeren. De vleugels zijn krachtig en stevig, maar ze weten er nog niet het juiste ge-

bruik van te maken. ☼ Tot op een avond de oudste er met de ouders op uit trekt. Al een paar dagen hebben ze binnen den toren vlieg-oefeningen gemaakt en de klokken van het carillon vertoonen duidelijk sporen van een veelvuldig bezoek. ☼ Maar nu maakt hij zijn eerste vlucht over de sluimerende stad, waar de aan- en uitflitsende lichtreclames de eenige teekenen van daar omheen liggen, donkerder, de buitenwijken. Maar nog verder gaan ze, naar de weilanden buiten de stad, waar hij zijn eerste onderricht in de muizen-jacht krijgt. ☼ Eigenlijk zijn daar ook al weer heel wat, onbewuste, oefeningen aan voorafgegaan. In het begin werd elke prooi door het wijfje zorgvuldig in kleine stukjes getrokken en den bedwenden jongen in den bek gestopt. Maar allengs werden deze stukjes grooter, tot ze ten slotte heel klein te krijgen. Van die weliswaar doode, doch nog geheel gave muis tot het levende prooidier is

dan niet zoo'n groote stap meer. ☞ Zoo wordt het zelfstandig jagen voorbereid, onbewust, doch uiterst doeltreffend. Een doordacht en weloverwogen opvoedingsplan zou dit natuurlijke en aan de ontwikkeling aangepaste systeem niet kunnen verbeteren. ☞ Na een poosje zijn de jongen geheel zelfstandig en gaat het gezin uiteen. De ouden blijven den toren bewonen, maar de jongen verdwijnen naar alle kanten. Een paar zullen er wel

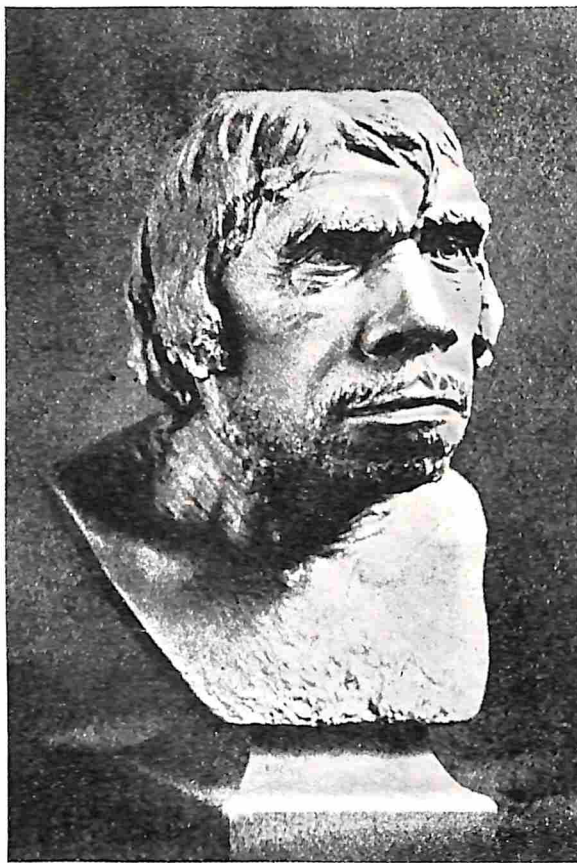
vallen als slachtoffers van dom bijgeloof of van het principe, dat men alles moet uitroeien, wat een krommen snavel en scherpe klauwen heeft. ☞ Maar de andere zullen zelf een huishoudentje gaan opzetten. Misschien in de stad — daar is woonruimte genoeg. Maar misschien ook trekken ze naar het platteland, waar ze bezit nemen van een hooiberg of een schuur, een hollen boom of een ouden toren.

DE PRAEHISTORIE VAN DEN MENSCH

DOOR J. H. VAN WIERINGEN (I)

ER is wellicht geen wetenschap te noemen, die de laatste decennia zoo in het brandpunt der algemeene belangstelling gestaan heeft, als juist de praehistorie van den mensch. En waarom? Wel, omdat deze tak van wetenschap,

die zich immers bezig houdt met de hoedanigheden van den fossielen mensch en zijn cultuur, ook in de allereerste plaats streeft naar de wetenschappelijke beantwoording van wat Haeckel in 1874 genoemd heeft: de vraag aller vragen, d.i. de herkomst van den mensch in den aller-ruimsten zin des woords! ☞ Als wetenschap is de menschelijke praehistorie heel jong; immers sedert de groote Franschman Boucher de Perthes (1788—1868) twintig jaren voor zijn dood zijn onsterfelijk levenswerk: „De l'industrie primitive ou des arts à leur origine” het licht heeft doen zien, kon men eerst met recht van een wetenschappelijke menschelijke praehistorie spreken, vóór dien tijd evenwel nièt, aangezien men zich toen nog bezighield met metafysische of pseudowetenschappelijke beschouwingen, welke alle naast

DE NEANDERTHAL-MENSCH
Gereconstrueerd door Mac Gregor

de tastbare feiten en exacte waarnemingen stonden. Of wel men klemde zich krampachtig vast aan de meening dat de menschelijke praehistorie een hersenschim was, om de eenvoudige reden, dat de mensch het jongste van alle schepselen der natuur is en dus niet in het bezit kon zijn van een voorhistorie. Deze toenmaals vrij algemeene opvatting kreeg daarenboven in het begin der vorige eeuw nog meer steun door de Cuvier'sche uitspraak „l'homme fossile n'existe pas”. ☞ Het spreekt natuurlijk vanzelf, dat Boucher de Perthes reeds voorloopers gehad had, zooals b.v. de Belgische geleerde Schmerling (1830), doch hij is het toch geweest, die de officiële wetenschap aan de hand van de door hem gevonden primitieve menschelijke werktuigen (z.g. palaeolithen), overtuigd heeft van den hoogen ouderdom van den menschelijken stam en van het feit, dat de mensch reeds duizenden jaren geleden op ons werelddeel samengeleefd heeft met reeds lang uitgestorven dieren, zooals b.v. de mammoeth, hollenbeer en hollenleeuw. En sinds dien tijd heeft men het gebouw der praehistorie voornamelijk opgetrokken

met het materiaal, dat de doelbewuste en systematische afgravingen ons kunnen aanbieden. Voor het tot stand komen van deze systematische en nauwgezette opgravingen, die voor dien tijd niet gedaan werden, zijn wij zeer veel dank verschuldigd aan het initiatief van den

thans overleden vorst van Monaco, die op deze fraaie manier de wetenschap een onbetaalbaren dienst bewezen heeft! En nu nog hebben vele exploraties in de prachtige heuvelgebieden van Zd. Frankrijk plaats. Het resultaat is begrijpelijkerwijs niet uitgebleven; talrijke praehistorische menschelijke skeletten of deelen ervan, al dan niet in gezelschap van eveneens uitgestorven voorhistorische (huis)dieren, benevens cultuurproducten zooals b.v. de rotswandteekeningen, de steenen resp. beenen werktuigen, de plastieken etc. etc., werden op deze wijze aan den dag gebracht, die alle inderdaad onze visie op het bestaan en leven onzer fossiele voorouders terdege hebben verruimd. Zoo werd Frankrijk het klassieke land dezer wetenschap. ☞ De allervoornaamste vondst echter, die het

cachet op deze jonge wetenschap drukte, werd in Duitschland, nabij Elberfeld in het dal van de Neander, in het jaar 1856 door den Duitscher Fühlrott gedaan. De vondst bestond slechts uit een schedeldak en een paar daarbij behorende stukken been. Doch het eigenaardige van dit schedeldak is, dat het in bouw en vorm totaal afwijkt van de recente. De afwijkingen waren zelfs van dien aard, dat niemand anders dan de wereldvermaarde patholoog-anatoom Rudolf Virchow het schedelfragment beschouwd heeft als een abnormal, dat afkomstig was van een idioot! Maar aangezien er daarna over de gansche lengte en breedte van Europa (en na 1924 ook in Azië en Afrika) meer van dergelijke „abnormale” skeletresten met of zonder de daarbij behorende beenderen van romp en ledematen opgegraven werden, kwam men van deze gedachte terug, en moest men de vondsten wel aldus verklaren, dat in onheugelijke oertijden een menschevolk op onze aarde geleefd heeft, in het bezit van kenmerken, welke momenteel de mensch niet meer heeft. Wat waren deze zonderlinge kenmerken, eigen aan den mensch uit het

DE SCHEDEL VAN LA CHAPPELLE AUX SAINTS (NEANDERTHALSCHEDEL)
 Boven: Zoals hij gevonden is. Men lette op het ontbreken van een kin, op het lage supraorbitale torus supraorbitalis.
 Beneden: De zelfde schedel gereconstrueerd. Men lette op het spits naar achteren toe loopende achterhoofd, dat bij den recenten menschen geheel afgerond is. Ook in de vorm van den Neanderthalschedel vreemd

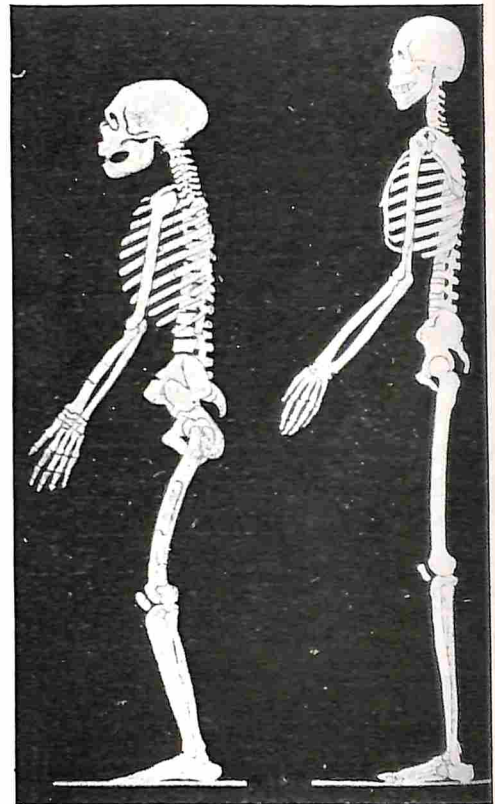
Neanderthal? ☞ In de allereerste plaats de laagschedeligheid, d.w.z. bedoelde Neanderthalschedel bezat een uiterst laag, wijkend voorhoofd, een kenmerk, dat tegenwoordig nergens meer aangetroffen wordt. De schedel ziet er dientengevolge, vooral wanneer wij hem zoo van opzij beschouwen, plat uit; een recente schedel daarentegen is hoog gewelfd. En daar laagschedeligheid momenteel nog als een specifiek apenkenmerk beschouwd wordt, is het in de praehistorische wetenschap gewoonte deze eigenschap pithecoïd (= aapachtig) te noemen. We zeggen dan, dat de mensch van Neanderthal was be-

geperst konden worden, als wij, recente menschen het tegenwoordig kunnen doen; m.a.w. de mensch van Neanderthal is nimmer in staat geweest om de lipletters, als b.v. de b, p en m naar behooren uit te spreken; de mensch van Neanderthal kon eenvoudig weg niet gearticuleerd spreken. Al zijn innigste bedoelingen en verlangens maakte hij slechts kenbaar door middel van gebaren en rauwe dierlijke kreten. ☞ Een steun voor deze veronderstelling levert ons het gunstig uitgevallen onderzoek van de spraakcentra, die in het voorste gedeelte der hersenen gelocaliseerd zijn. ☞ In aansluiting hierop zij er nog even bij vermeld, dat de kinlooze onderkaak t.o.z. van den schedel ver naar voren toe geschoven is; wij spreken dan in dit geval van prognathie, een verschijnsel, dat wij tegenwoordig in principe nog bij primitieve menschenrassen aantreffen. ☞ En last not least bezat de Neanderthaler (evenals de menschen nu nog), een onopgerichte lichaams-houding. ☞ Volgens velen is dit wel het meest kenmerkende voor den Neanderthaler! Hierdoor juist staat hij volmaakt buiten het kader der rechtstandige recente menschen. Daarenboven was hij niet bijzonder groot van postuur — hij mat zoo ongeveer tusschen de 1.50 m en 1.60 m — doch wel enorm gespierd, zooals de Gorilla; de uitstekend ontwikkelde aanhechtingsplaatsen der lichaams-spijeren op zijn skelet toonen ons dit op ondubbelzinnige wijze aan. (Wordt vervolgd)

De oude vinkebanen

DOOR J. M. STERCK-PROOT

TOEN in den jaargang 1907 van „Buiten” de heer W. Bax Jr. het vaderlandsche vinkenslaan uitvoerig beschreef, weerklonken tot in den jaargang van 1911 de protesten en hun tegenspraak. In 1912 en 1913 zagen de protesteerenden hun humane wenschen in de Vogelwetten vervuld en sindsdien zien we gelukkig niet meer de „vinkers” met lange slierten aaneengeregen vinken door onze straten gaan. ☞ Het vinken behoort dus nu tot de historie en kan als zoodanig zonder wrok besproken worden, waarbij de sterk belangstellende andere bijzonderheden kan vinden in het hierboven genoemde artikel. ☞ Het vinken was eeuwenlang voor de bezitters van buitenplaatsen aan onzen Hollandschen duinrand een vermaak, dat een enkele geestdriftige beschrijver zelfs vergelijkt met het wijn-oogstfeest in zuidelijker streken. Blijkens bewaarde cor-

LINKS: SKELET VAN DEN NEANDERTHALER

Men lette op de onvolkomen opgerichte lichaams-houding en relatief langere armen.
 RECHTS: SKELET VAN EEN RECENTEN MENSCH
 (Naar M. Boule)

treft zijn schedelwelfing kan de buitengewone dikte eigenaardig kenmerk genoemd worden; deze van de schedelbeenderen genoemde dikte is dik of nog dikker als die van de twee keer zoo dik of nog dikker als die van de recente. Ook bij geen menschenras meer pithecoïd is, treft men in het oog loopende pithecoïde aan. ☞ Een andere in den Neanderthalmensch is de aanwezigheid van den „torus supraorbitalis”, die ontstaat door de versmelting van de beenverdichtingen boven elk vooruitstekende beenrichel dan als het ware een de wortel van den neus. Ditzelfde treft men nu nog aan bij alle menschen, apen, zooals de Gorilla, Chimpanseë en Orang Oetan, doch niet meer bij den menschen. ☞ Als vierde en voornaamste kenmerk noem ik de afwezigheid van de kin, een kenmerk dat wij heel duidelijk aan de Neanderthal-vondsten uit België en Frankrijk kunnen onderkennen. Dit is iets zeer merkwaardigs, vooral wanneer men bedenkt, dat geen een ander recent of voorhistorisch schepsel dan enkel en alleen de recente mensch in het bezit is van een kin! Vandaar juist, dat het ontbreken van een kin bij den voorhistorischen mensch niet zoo zeer als een pithecoïd, maar eerder als een algemeen dierlijk kenmerk beschouwd wordt. ☞ Uit deze afwezigheid van een kin vloeit natuurlijk voort, dat de met de kin in samenhang staande mimische of aangezichts-spijeren van den toenmaligen mensch niet of slechts ten deele tot ontwikkeling gekomen waren; immers juist de kin is niets anders dan het specifieke aanhechtingsdeel van deze mimische spieren en waar deze dan ontbreekt, laat zich de rest gemakkelijk genoeg afleiden. ☞ De uiterst geringe ontwikkeling der genoemde spieren heeft op haar beurt tot gevolg gehad, dat de lippen van den Neanderthalmensch slap hingen en niet zoo op elkander

respondentie van professoren zoowel als studenten, was de vinkentijd een studievacantie, die met spanning werd verwacht, ja, in de 19de eeuw gingen zelfs de Kamers er nog voor op speciaal reces. ☞ Nu moeten we de vinkensport onzen voorouders vooral niet te zwaar aanrekenen. Het was

evenals visschen en jagen overgeërfd uit de primitieve levensnoodzakelijkheid, samenhangend met den eveneens primitieven vanglust, dien we nog bij kinderen geopenbaard zien, met als hoogtepunt de drang om juist hetgeen zich het snelst beweegt te verschalken. Gelukkig echter heeft het moderne aankweken van medelijden vooral met het kleine (met het groote zijn we nog maar weinig verder), de liefde voor vogels en de kennis van het vogelleven ons allen, groot en klein, afkeer-

rig gemaakt van het vinkenbedrijf en geen jonge student als David van Lennep zal zich meer verheugen op het bezit van een eigen lokvink, wien

„VOGHELAER EN DE SLANGHE" UIT VONDELS WARANDE DER DIEREN 38

„VOGHELAER EN DE SLANGHE" UIT VONDELS WARANDE DER DIEREN 38

heeft tot morgen ogtent ten agt uren te zien". Volgde de onderteekening. Hadden de prinsen van Oranje hun vinkebaan in het Prinsenvinkepark — herinnert de Leidsche Vink nog aan die jacht — nergens lagen zooveel vinkebanen dicht opeen als in Aerdenhout, want behalve de baan van het Man-

pad op Zeerust en de baan van Leiduin op Vinkeduin waren er daar nog vier banen, waarvan alleen het vinkehuis van Klein Bentveld bleef bestaan en door Mr. H. Enschede werd verbouwd tot het sinds 1888 bekende jachthuis aan het Zuideinde van de Duinlustlaan. Maar op verschillende plekken in Aerdenhout zijn van die oude banen — meest dubbele banen ter weerszijden van het vinkehuis — nog over de hooge walletjes, die de banen begrensd, en de nu hoog opgeschoten iepen en

abeelenstruiken; of men vindt in een ouden lindeboom nog het gat van den spijker, waaraan een lokvink werd opgehangen en het vrije veld naast

de banen, waar de vinken neerstrekken. Het Vinkenlaantje langs Fazantenbosch is de rest van den weg van Boekenrode naar de daarbij behorende baan. Van half September af waren de heeren gespist op de „vluchten", en soms, als ze reeds begin November in hun

OUD VINKEHUISJE ONDER SANTPOORT

daal) vond liggen: „WeiEd. Gestr. Heer en Zeer Geëerde Neef: In verzoek van door Brenger dezes de vangst van Wildhoef te verneemen zoo diend dat heeden op Saxenburg gevangen zyn 1 snip, 300 lysters, 170 vinken op de Druipbaan en 63 op het open net en 117 leeuwerken. De gevangen lysters beslaan netto een kring rontom ons voorhuis en is deeze aangenaame vertooning voor ieder die lust

winterkwartieren terug waren, deed een vluchtbericht van den vinker, die op post gebleven was, nog weer de speelwagentjes inspannen. De lokvinken gingen na afloop weer mee naar stad, om ze tegen het volgend seizoen weer op kunstmatige wijze (door ze langen tijd in donker te laten hangen) tot „slaan" in October te brengen. ☞ De bewaarde vinkeboeken spreken in proza en poëzie

van urenlang zitten tueren door de gluurgaten van het vinkenhuis. Niet alle gasten hadden er het noodige geduld voor, zooals de poëet, die schreef: „Maar door het fatale weer Soo verveelt my seer het tueren Daarom gaan ik weer na huys tureluren Eer het Vinkel my zou besueren”. Een vaste wet, die in bijna alle vinkehuisjes op den muur stond gegrift, was: „Hooren, zien en zwygen”, of zooals een vinkegast dichtte: „Die hier komt aan de baan om't vangen van de vincken Die hoor'en zie, en zwyg: dan krygt hy toe te drincken”, want in het afgeschoten achtergedeelte van het vinkehuisje konden de gasten wat meer vertier hebben en wachten als de vinken bijvoorbeeld „redelyk wel in't hout maar niet op de baan wilden”, zooals de vinkeboekhouding het noteert. Om het laatste deel van de wet waren dames-gasten altijd een beetje gevreesd. Zij waren het ook, die in de vinkeboeken haar meelijden met de bedreigde diertjes luchtten. Een meedoogend juffertje spreekt de vinken zelf aldus toe: „Geeft geen gehoor aan lage zangen Van Haagsche blinde Loondienaren”. ☼ Maar naast Cats en Van Lennep, die het vinken aanvaardden en prijzen, hekelde ook Bilderdijk het als volgt: „En brengt de bloedroof t' huis, in knip en vinkebanen Wreedartig buitgemaakt op 't vliegend zangrenchoor”. ☼ De ware vinkengasten hadden een drukken tijd. Als zij den heelen dag aan het vinketouw gezeten hadden op de trekbank van het huisje, namen ze zelfs 's avonds nog geen rust, dan liep men nog soms met vlammende bossen stroo de vogels op te jagen naar de vluwnetten, die op staken in de lanen gezet waren en 's morgens vroeg vóór „vluwtijd” (halftien) liepen ze speurend langs de bogen met paardeharen strikken, waarachter lijsterbessen op doode takken geprikt zaten, waarvan de lijsters een prooi werden, en die Cats doen dichtten: „Het quam deur schoone verf en van het lekker aes”. De vinkers hadden daarbij nog het „spijzen” van banen, bogen en knippen voor hun rekening en vaak gaven de najaarsstormen door het verwaaien

van de staken der netten hun veel extrawerk. Een speciale opleiding werd van deze knechts niet gevraagd. We lezen zelfs van een Haagschen loodgietersknecht, die direct achter de netten werd gezet. Duinmeiers leerden de kunst van vader op zoon en het eenige voorschrift voor hun kleedij was het loopen op schoenen zonder hakken, opdat ze niet in de vaak kostbare netten zouden blijven haken. Hun loon van 6 à 7 gulden per week werd aangevuld met flinke fooien bij het rondbezorgen der slierten vogels aan de vrienden van hun heeren. ☼ Behalve „gevinkt” en „gelijsterd” werd er ook druk „geleuwerkt” en de daarvoor aangestelde „leeuwerker” had tot bijzondere taak met een ivoren of zilveren fluitje die diertjes tot neerkomen te nooden. Behalve op de druipbaan, zooals het vangdeel der vinkebaan speciaal genoemd werd en met het minder productieve open net, waarin behalve vinken allerlei andere vogels, ja soms zelfs de roofvogels die op de vinken aasden, gevangen werden, werd er ook druk „gevlouwd” op de speciale vluwplaatsen met slap op stengen hangende vluwen, waartegen de snippen bij vallenden avond werden opgestooten, terwijl om die vluwen heen nog veel vogels door warnetten den dood vonden. Als de heeren naar huis waren, gebruikten de duinmeiers in het voorjaar nog vaak de netten uit het vinkehuis om kieviten, merels, plevieren en kemphanen te vangen, waarbij wiebelende vogelveeren op de bogen over de baan ter aantrekking moesten dienen. ☼ Geen wonder, dat bij dit alles de „oogsten” ontstellend groot waren: van de vinkebanen op Wildhoef of Domineesland en het aangrenzende Vennenduin komt de boekhouding tusschen de jaren 1738 en 1772 tot een totaal van 105.183 vinken, 1397 snippen en 29.683 lijsters. En nu mocht het zijn, dat de vinken in dat jaargetijde, aangetrokken door de Zuidelijke winden bij miljoenen uit het Noorden en Oosten langs de smalle strook tusschen zee en Hollandsche waterplassen op den trek kwamen, zulke getallen moeten toch,

OUD VINKEHUISJE

vermenigvuldigd met het aantal der vinkebanen in deze streken, wijzen op een ware slachting van klein gevogelte. ☼ Het was slechts in zooverre sportief, dat het handigheid en beleid eischte om de netten op de juiste wijze en het juiste oogenblik dicht te klappen. Het waren meest zijden netten, als zijnde de lichtste en de sterkste. Ze lagen in rust met „lurven” aan de onderzijde in twee groeven van een kleine 20 Meter lengte langs de baan, die dan als twee deuren moesten dichtgeklapt worden op het „toe maar” van den vinker. Het moest uit den aard snel en volledig gebeuren en de heeren op de trekbank, wie dit niet lukte,

KLEINE ZONNEDAUW

moesten als boete een fooi aan den vinker geven, die het net weer moest stellen, of, zooals in een vinkenhuis geschreven stond:

Als men de netten trekt, en die niet overhaalt
Is 't billyk, dat daar voor een boete wordt betaald.

☞ De vinkehuisjes werden in den loop der eeuwen steeds minder primitief. Het Breviarium Grimani van omstreeks 1480 geeft

op het vignet van October een vinker, verborgen in een primitief gesneden houten paard; lang zat hij door een soort loofhut voor de vogels verborgen, dan komen de houten en later de steenen vinkehuizen, waarvan dat van de Brederoodsche duinen het langst gespaard bleef.

☞ Verschillende uitdrukkingen in onze taal zijn van het vinken overgebleven. Zoo het „Toe maar!” en Cats' versregel: „Vinken moeten vinken lokken”. Voorts: op het vinketouw zitten en naast luistervinken en lokvinken waren er roervinken, de arme vinkjes die, aan lijnen vastzittend, door den vinker tot opvliegelingen werden gedwongen om aldus den vrijen vinken den indruk te geven van vroolijk bij de baan te vliegen.

Onze menselijke roervinken zijn vaak in een weinig betere conditie. ☞ Naast jachtlust dreef ook gastronomie de heeren vinkers en het hierboven vermelde vorstelijk Breviarium gaf bij de illustratie een Latijnsch versje van dezen inhoud: „October verschaft wijn, wildbraad en vogelvleesch, het laatste is zeer gezond, gij kunt er zooveel van eten als gij wilt zonder de ingewanden te beschadigen”.

☞ Ten slotte hebben de vinkeboeken, doordat zij van dag tot dag zeer nauwkeurige opgaven bevatten van weer en wind, nog belangrijke meteorologische waarde.

PYRRHO, de scepticus, verzekerde eens een van zijn leerlingen, dat er geen absoluut zekere waarheid bestond. ☞ „Zijt ge echter wel zeker van uw zaak?” vroeg deze hem, waarop Pyrrho antwoordde: „Ook daaraan twijfel ik.”

ONZE HEI ALS AUGUSTUS NOG NIET IS AANGEBROKEN

(Slot van bladz. 255)

DEZE luchtbel is duidelijk te zien als we een heiblaadje onder water houden en ze behoedt dus het blad in den regenplas voor verdrinken. ☞ Mossen bloeien in Februari, de gaspeldoorn in Maart, Andromeda en kraaiheide als het April wordt en in Mei en Juni volgen dan alle planten van de hei, behalve het heidestruikje zelf, dat, al heeft het nieuwe loten gekregen, er nog steeds even dor en wintersch uitziet. Op vochtige plekken bloeit de kleine vleugeltjesbloem, rood, wit of paars en blauwe Campanula'tjes, zandklokjes en oogentroost gaan nu ook beginnen. Het zijn allemaal kleine, eenvoudige bloemen, die aan de hei geen uiterlijke pracht geven en die niet lokken tot groote bewondering van het landschap, maar op een wandeling zijn ze toch altijd welkome vrienden en als we een beetje op hen letten zien wij, dat hun groeien en bloeien, de ontvangst van de insecten nog zoo simpel niet is, als het wel lijkt. Als gele sterretjes liggen de bloempjes van de tormentil over den grond, het zijn net kleine boterbloemetjes, maar dan iets lichter van tint en met vier bloemblaadjes. Ook de eerste dopheistruikjes beginnen te bloeien, als roze bolletjes hangen de bloempjes omlaag en als Mei wat voorlijk is, dan gaat het, vooral op plekken waar de dophei in groote hoeveelheden

VELDBIES

voorkomt, toch langzamerhand op hoogtij lijken. Weer op vochtiger plaatsen ligt het parelende rozetje van de zonnedauw op den grond. Of ze al vliegen vangt in dezen tijd? Insecten vliegen er genoeg rond, al is nog niet alles uitgekomen en stellig heeft de Drosera al microscopisch kleine geierten tusschen haar tentakeltjes gevangen.

ROODE BOSCHBES

Foto K. Hana KLOKJESGENTIAAN

☞ D a n breekt het feest van de bloeiende brem aan, die direct is te onderscheiden van de gaspeldoorn door haar volkomen gebrek aan doornen. De uitgebloeide bloemen, die al insectenbezoek hebben gehad, zijn direct te herkennen

is de uitgestrekte hei niet alléén mooi wanneer in Augustus het paars overheerscht. Al wandelend leeren we de verschillende plekje onderscheiden, de poeltjes, de droge bulten en het dorre zand. Langniet alle planten nog werden hier genoemd. Daar zijn nog de beenbreek

Foto C. A. v. d. Gen BLOEIENDE BREM

met zijn prachtige oranje vruchtjes, de hazepootjes, het grondsterretje, het warkruid en nog vele andere. Hun groeiplaatsen te vinden, de eischen, die zij aan het leven stellen te leeren kennen, hun bescherming tegen ruwe invloeden te onderzoeken, dat zijn de dingen, die ons op de hei bezig houden en haar niet saai, maar rijk maken.

nen, want de kiel van de groote gele vlinderbloem is dan neergeslagen; stampers en meeldraden, die door de eerste de beste hommél werden bevrijd, zijn omhoog geslagen. Duidelijk zijn deze bloemen te herkennen en naarmate het bremseizoen vordert, zal het steeds moeilijker worden nog een onbezochte vlinderbloem te vinden. De struiken kunnen enorm hoog worden; jammer echter, dat de brembloei als bijna alle bloei in Mei en Juni maar zoo kort duurt. De eerste warme dagen van het jaar vouwen overal de knoppen open, maar . . . op langdurigen bloei kunnen wij dan bijna niet rekenen, want de knoppen zijn bijna alle even ver gevorderd en bloeien dus snel na elkaar uit. ☞ Nu komen ook de vlinders, zandogjes en blauwtjes. Jonge vogels maken hun entrée in de wereld en het geel van streepzaad en havikskruid geeft een fleurigen toets aan het heipaadje. In Juni bloeit nog altijd de dophei en ook de thijm begint. De zonnedaauw raakt in bloei, op vochtige plekken bloeit het wintergroen en ook de gentianen vouwen hun diepe klokken bij zonnig weer wijd open. Sommige menschen meenen dat gentianen zeldzaam zijn in ons land, maar zelfs in het Gooi weten we ze bij honderden te vinden. Ze vallen echter niet op, daar ze bij grijs weer hun klokjes gesloten houden en wat groenig zijn aan den buitenkant. Ook groeien ze vrij laag bij den grond en zoo gebeurt het vaak, dat de mooie bloemen over het hoofd worden gezien. ☞ Tusschen al die bloeiende planten eischt ook de roode boschbes haar plaats op. Gemakkelijk zijn onze twee soorten boschbessen uit elkaar te houden. De roode is een altijd groen struikje, de blauwe laat haar soms prachtig verkleurde blaadjes in den herfst vallen. De roode heeft glimmende blaadjes en bloeit lang door. Beide vruchten zijn echter eetbaar. Dan zijn er nog als vulling de biezen en grassen, het wollegras met zijn pluizen in het veengebied, de veldbies op onvruchtbare, droge plaatsen. Ook op de hei wisselt de plantengroei met de gesteldheid van den bodem; lang niet overal zullen we b.v. het vrij zeldzame vetblad vinden en ook de brem stelt haar eischen en zoo

Foto Jan P. Strijbos WINTERGROEN